

## Referat, Geologiens dag i Læså, søndag den 16. september 2018

### *Jordskælv og kambrisk eksplosion*

Læså var endnu engang målet for **Geologiens Dag** på Bornholm, og endnu engang var det **Jørgen Butzbach**, der skulle levendegøre de geologiske aflejringer i denne i vide kredse berømte å.

42 deltagere deltog i turen, og alle fik en oplevelse i teori og virkelighed, man nok ikke kunne have indstuderet bedre på de største teaterscener i verden.

Ligesom Butzbach var blevet færdig med at orientere om de enorme geologiske kræfter i den såkaldte Tornquist-zone, den geologiske brudzone, der strækker sig fra Skagerak i nordvest til et sted i Sortehavet i sydvest og som de sidste 300-400 millioner år har været aktiv på grund af enorme tryk sydfra med utallige såkaldte "forkastninger" som resultat, indtraf et jordskælv.

Ikke her et sted under ekskursionens deltagere, men et sted i det mellemste Jylland!

Dog, deltagerne stod lige oven på en af disse forkastninger, der er manifestationer på de utallige jordskælv i området i fortiden - og som fortsat indtræffer fra tid til anden – også her på Bornholm!



***I Vasegårds-engen orienterer Butzbach om den forkastning, der har resulteret i, at en blok af komstadkalk er kommet til at ligge i overfladen mellem to ældre skiferblokke***

Godt nok kunne man ikke mærke rystelserne på ekskursionen, men dem blev man i den grad mindet om i de elektroniske medier senere på dagen. Og på Klintebakken syd for NaturBornholm kan man i blotlægningen med det såkaldte slæb orientere sig om hvilke ufatteligt store kræfter, der er i spil, når jorden under os giver efter for de spændinger jordklodens plader udøver på hinanden.

## **Linjer i landskabet.**

Læså er som ekskursionsmål evig aktuel og rent faktisk var Naturhistorisk Forenings første ekskursion netop en tur til åens geologiske aflejringer den 15. juni 1932 med Arne Larsen og Peter Thorsen som ekskursionsledere og 60 deltagere!

De geologiske forhold er ikke altid lige lette at udrede for menigmand, og for at modvirke dette er man med udgangspunkt i NaturBornholm ved at lægge sidste hånd på projektet "**Linjer i landskabet**", i hvilket man gennem folders, informationsskilte og siddepladser ved nyetablerede stier føres rundt til områdets enestående geologi og natur generelt.



Projektet er endnu ikke afsluttet, og selv om trykte medier kan bringe en langt i forståelsen af den geologiske historie, når man ikke så langt som når en vidende person formidler historien.

Og det gjorde Butzbach i sådan en grad, at selv årsagerne til og resultatet af den såkaldte "kambriske evolutionære eksplosion" efterfølgende står lyslevende klart for alle deltagere i ekskursionen.

## **Læsåstien fra ende til anden.**

Med start ved Vejmøllegård og en mindre spadseretur til vandfaldet ved Lille Kalbygård orienterede Butzbach om den bjergkædefoldning for godt 1,7 milliarder år siden, der gav grundlaget for øens granit, gnejs og diabas.

Erosionsprodukter heraf blev til nexøsandsten og balkesandsten samt grønne skifre og rispebjergsandsten.



Ved vandfaldet starter aflejringer fra et dybere hav med først den såkaldte nedre alunskifer herefter andrarumkalk og øvre alunskifer.

I forbindelse med en øget mængde ilt i datidens havvand var det muligt for dyrelivet at etablere skalstrukturer, og det er muligt at finde bl.a. en del forskellige former af såkaldte **trilobitter** i disse aflejringer.

Videre forbi den omtalte forkastning med andrarumkalk og et stenbrud, hvor der kunne være hentet byggematerialer til Hammershus og øens middelalderkirker! kom man ud på **Vasegårdsengen**, hvor det igen var mørke skifre, men nu med et indhold af forstenede **graptolitter**.

Og midt gennem disse skifre sås to gullige lag af såkaldt bentonit. Omdannet vulkansk aske fra nogle vulkaner, der på det tidspunkt forekom ved den bjergkædefoldning, der dannede de norske fjelde.

Ja, de geologiske kræfter og lagdelinger er verdensomspændende, og på denne formiddag kom vi med Butzbach næsten hele vejen rundt.



Læsåen led her midt i september fortsat af den ekstremt tørre sommer, men i nogle vandfyldte høller kunne man fiske sten op med den til rindende vand tilpassede Huesnegl, der som små bispehuer nærmest klæbede sig til stenen. Den er en istidsrelikt, som i sin tid vandrede op i øens ferske vandløb, da Østersøen fik adgang til verdenshavene og blev salt.



Og så bemærkede man ved afslutningen af turen i Vasegårdsengen en bjergvipstjert, der godt nok er en sjældenhed på øen, men som på træk kommer hertil fra de få ynglepladser længere mod nord.

Et helt igennem flot punktum på en særdeles indholdsrig geologisk tur.